

Ortega' ren eriotza

Oraindik denbora gutxi dala il da Madrid'en Dn. Jose Ortega Gasset, Espafia'n filosofo sonatua.

Ez al-da il... berealaxe sortu da eztabaida gogorra jendeen artean, nolako eriotza egin duan: eriotz on? fin gaitz?

Iñor iltzen danean, lenengo iritzia —iritzia? naia?— ondo ildako iritzia izan oi da. Kristaukiro ta gizonkiro bear ere bai. Ta izan ere, ola izan oi da, illa edozein bat danean beintzat. Bañan, Ortega bezelako bat il danean, askotan sortzen da olako eztabaidaren bat giza-arteon.

Ez da beraz arritzeko, oraingo ontan, pelota-lekuan pelota eskutik eskura bezela, galde au aotik aora ibiltzea egun guzti otan: Ondo? gaizki?

Zer-nolako erantzuna eman zaio galde estu oni gure arteon? Askotan oi dana —beti oi dana— bi edo iru aldetarako erantzunak eman dira. Erantzuna bera *nundik* datorren: ortan egoten da guztia. Guk bi erantzun aipatuko ditugu lenengo, ikuskarri bezela. Biok tipikoak, oso tipikoak.

Ea bear bezela esaten degun.

* * *

Ortega filosofoa zan. Bañan ez kristau-philosofho; neokantiano, baizik. Kristau-philosofhiatik urrutitxo zebillen. Eta bizi ere, kristautasunezko bizitzatik urrutitxo bizi zan. Eta ori, kristau zintzoak naigabez ta tamalez ikusten zuten. Ortegatarrak, ordea, oso begi onez. Eta ola, oiek, bizi zan bezela iltzea ere nai zuten. Eta ain zuten, eriotzako orduan beren filoso-

phoak kristautasunezko señale ta ezaugarriak eman ditualako, «Ez da, bizi izan zan bezela il; ez da philosopho bezela il» esan dute.

Eta kristau-aldekoak zer esan dute? Askok —batzuek— ori ez dala kristaukiro iltzea; kristaukiro iltzeko gauza geiago bear dala; ez dala naikoa Gurutze Santuari mun batzuek ematea, eta damuzko itz batzuen truka, Apaizaren Absolutzioa artzea...

Orra or bi postura, bi egoera, gauza bakar baten aurrean. Bi postura, biok tipiko-tipikokiro integral-posturak. «Edo-ta dana; edo-ta bat ere ez». «Ori ez da kristaukiro iltzea» batzuek; «Ori ez da philosophokiro iltzea» besteak. «Ortarako, batere-ez obe». «Sakramentu guztiak; bestela bat ere ez». «Il arte kantiano; bestela bat ere ez...»

Arritzekoa dala? Kristau diranak, kristaukiro illa izatea *nai* bear lutekeala? Kristau ez diranak kristaukiro illa ez izatea *nai* bear lutekeala? Ala dirudi.

Bańan ez bait-da nunbait *nai*-izate-kontua. Iritzia, iritzi-kontua bait-da baizik.

Dana dala, oraingoz, bego ortan gauza. Kristautasunaren adiskide askok —integralak, alegia— Ortega kristautasunetik kanpora il dala uste dute; kristautasunaren etsaiak (¿?), berriz, ezetz, kristautasunean il dala. Bego ontan gauza jakingarri au.

Eta ikustagun orain, norañokoak izan diran —guk dakigunez— Ortega zanaren kristau-señaleak bere eriotzako orduan.

* * *

Euskaldunok gutxi zor genion —oso gutxi— Ortega zanari. Ezagutzen ginduzen. Urte askoz Zumaya'n igaro izan zituan udarako illabeteak. Ba'dakigu gure itxas-bazterrak, gure mendiak, gure egurats atsegifña maite zituana. Bańan gu? euskaldunok maite al ginduzen? Sobera ez.

Etorriko zan ordea, egun bat, euskaldunok maite izateko zergatirik asko izango zuana. Bera Zumaya'n-zear zebillen urte aietan, antxe, andik urruti gabe sortu ta bizi zan, aren azkeneko orduak —philosopho arren azkeneko ordu estuak— zaituko zituan emakume euskalduna. Azpeiti Agerre baserriko alaba. Neskatxa mardula. —Agerre arrijasotzallearen arreba— Lopetegi'tar Asuncion. Denboraz, Azpeiti'ko *Siervas de Maria* izeneko monjettan sartuta, Madrid'eko Gaxotegi batean gaxo-zai arkituko zana, Ortega bera Gaxotegi artara, azkenetan-edo joango zanean. Nork esan bear zion orduan olakorik Ortega zanari...?

Sor Asuncion'en karta batek esango digu beste ezerk bañon obeto, nolako kristau-señaleak eman zituan D. Jose'k ordu latz aietan.

* * *

Karta, bere lengusu Jesu-Lagundiko Lopetegi'tar Aita Leon'i egifia da, joan dan Urrilla'ren 19'an, Madrid'etik.

Andititxik artzen ditugu guk onako parrafo oiek:

«(Sanatorioan sartu zanean, oso gaizki zetorren; bañan bigaramonean, operazio-ondotik, gero ta gaizkiago jarri zitzaigun. Bederatzi edo amargarren egunean kendu zizkioten puntuak. Etzar. obetzeko esperantzarik. Duarte Medikuak, orduan, etxera eramán zitekeala; eta etxeakoak oso pozez jarri ziran, seme Medikua batez ere. Gaxoa bera zan etxera nai etzuana; eta orregatik nunbait, egun bi edo geiago egin zituan gurean —maite ginduzan benetan, eta oso pozik zegon gure serbitzuarekin: ezagun zitzaion.

«Bere etxean bakarrik arkitu zanean, naiz-ta etxez ondo inguraturik, triste egoten omen-zan; eta, berak ala naita, arren, eskatu zioten gure Amari, mesedez bidali zezala gutako bat —emen kontu oi ziotenetan bat— gaberako (Beste karta batez dakigu, eskatutako ori, ain xuxen karta-egillea bera zala, kartan bere lengusuari lotsaz-edo, esan nai ez badio ere). Eta Amak baietz, bidaliko ziela, artarako oituratik ez zan arren, gaxoaren trankilidaderako eta bera zana zalako. Eta gau artan, edo-ta etxeakoak nekaturik arkitzen ziralako, edo-ta monjarengan konfiantza zutelako, berak oeratuta, monja, gaxoarekin bakarrik gelditu. Eta bakartasun au aprobetxatu zuan monjak gaxoari bere makaleriaz-eta itz egiteko, eta nola bear zukean Jaungoikoagana biurtu eta Berarekin pakeak egin; eta, nola «egiaren orduan» gauzak, bestetan ez bezela ikusten bait-diran, eta Medikuak ezin bait-zioten gorputzaren osasunik ekarri, Jaungoikoarengan bakarrik arkitzen dan animaren osasuna bear zukeala eskuratu... eta nik al-dakit zenbat gauza geiago, une estu artan Jaungoikoak berak aditzera ematen zizkion bezela. Eta gaxoak orduan, berak beti ere bere bizian Jaungoikoaren kontu izan zuala; bañan estutasun artan ez zeukala burua buruauste oietarako. Eta monjak orduan, inoren esa-mesa-bildur-edo bazan, etzuala Jaungoikoak eta etxeakoak beste inortxok ezer ere jakin-bearrik. Eta orduan gaxoak: «Zer? Gauza oiek ezkutuan? Ez, gaxoa, ez; egitekotan, agirian eta ondo egifiak». Andik puxka batera larri-aldi ta estutasun bat izan bait-zuan, monjak (le-

nengo aldiz) Gurutze Santua aterata, onela esan zion: «Eska de-
zaicogun Jaunari trankiltasun pixka bat zuretzat, ea lo-apur bat
edo egiten dezun». Eta gaxoak Gurutze Santuari lau aldiz musu
eman zion. Geroxeago berriz ere gurutzea ondoratu ta onela esan
zion monjak: «Jaungoikoak maite zaitu, eta maitekiro zai dau-
kazu; zozakio bi besoetara». Eta berak orduan: «Nik ere bai,
maite det Bera». Eta bi eta iru aldiz musu eman zion Gurutze
Santuari berriz ere. Eta olakoxe sentimentuetan igaro zuan ga-
ñerako gau guztia. Eta, Monja joateko ordua etorri zanean, pena
aundia artu zuan.

«Gañerako gauetan eta egun-erdian, beste monja bat —Cham-
berikoa— izan zan gaxo-zai. Eta andik bigarren gabean zan Aita
Felix Garcia —zuk ezagutzen dezu—; eta luze egon zan gaxoare-
kin; bañan, nola poliki-poliki zentzuak galtzen zijoan —eta itza
batez ere—, ezin aitortu izan zan guk naiko genduan osotasun
ta ziaztasun guztiarekin; bañan Aita Felix'ekin ere izan zituan
bere sentimentu ederrak eta Gurutzeari musu-ematek etab.; eta
baldin-pean, absoluzioa ere eman zion. Azkenean galdu zitzaiz-
kion zearo zentzu guztiak; eta orduan Azken-igurtzia ere eman
zitzaion, ii baño ordu-laurden bat lenago. Azken-ordu arte an-
txen egon zan gure beste monja».

Olaxe dio, Azpeiti Agerre-baserriko alaba Monja argi ta biotz-
aundi onek bere karta ederrean.

Eta aren lengusu Lopetegi'tar Aita Leon'en karta batek dio-
nez, Sor Asuncion izan zan, bere izenez D. Jose Ortega'k ain es-
tuki eskatu zuana. Eta oso egia izan bear du, Monjak berak itz-
erdiz diona: «Maite ginduzen». Sanatorioko egunetan, azpeitiar
jator arek, bere serbitzu gozoarekin zearo bereganatu zuan nun-
bait gaxoaren biotza. Jaungoikoak ala nai nunbait, gaxoaren
onerako.

* * *

Orra or, Ortega zanak bere azkeneko orduan emandako kris-
tau-señaleak.

Ez dirala naikoak? Ez dala alperrik esana, alako esakun zahar
ura: «Nolako bizitza, alako eriotza»? Ez, ez da alperrik esana
izango bañan bai bait-dakigu lege orok bereizkuntzak dituz-
tena ere.

Ez diogu guk. Ebangelioak dakartzi olako bereizkuntzak...
gure erakutsitarako.

Lapur ona, azkenetan biurtu zan Jaunagana. Eta orain antxe

dago Jesus'ekin Paradisuan. Ez diogu guk. Jesus'ek berak esan zion bere Gurutzetik bertatik.

Mahastian lanean ari izan ziranetan batzuek, azken-orduan sartu ziran lanera. Eta, ala ere, lenengoekin eta lenengoek aña-koxe sari ta jomala jaso zuten.

Seme ondatzallea ere, besterik ezifian biurtu zan aitaren etxera; eta aitak oso ondo artu zuan... Etxean anai inbidioso bat zuan ezik, eta arek egin zion arrera txar. Ez diogu guk; Ebanjelioak berak dio. Gure erakutsitarako nunbait. Guztiontzako crakuskizun.

B.

